

САЊА Д. ПРЉА*
Правни факултет
Београд

УДК 316.77:316.774
Монографска студија
Примљен: 22.04.2016
Одобрен: 18.05.2016
Страна: 485-497

СУКОБ СЛОБОДЕ МЕДИЈА И ПРАВА ЛИЧНОСТИ право на част и углед, приватност и идентитет

Сажетак: Чланак анализира сукоб слободе медија, њиховог права на слободно изражавање и права физичких лица на част и углед, приватност и идентитет. У покушају да се одреди начин разрешења овог сукоба анализирају се теоријска становишта која стоје иза различитих практичних модела као и извори права који регулишу оно што је од интереса за ову област. Иако је материја нова, интересантна и јако добро покривена од стране обавезујућих правних аката, чињеница је да велики број случајева који завршавају пред судом опет враћа фокус на проблем. Велики значај разрешења ове врсте сукоба огледа се фактички у социјалном миру, јер уколико се медији појављују као насач више информативне и образовне функције, утолико се мање појављују као извор проблема како за појединце тако и за државу. Због тога изузетно је значајно утврдити начин разрешења ове врсте сукоба и то како анализирајући поједина теоријска становишта, тако и кроз разумевање различитих видова заштите која оштећенима стоје на располагању.

Кључне речи: медији, право, слобода изражавања, част и углед, приватност, идентитет

Увод

Медији данас играју кључну улогу у стварању и развоју демократске културе друштва, а њихов положај разликује се од државе до државе и зависи од економске моћи, снаге демократских институција и степена професионализма. Информишући грађане они свакодневно обликују јавно мњење, утичу на понашање људи и фомирање ставова о различитим питањима. Развојем модерних информационих технологија медији постају све јефтинији и доступнији, тако да неизбежно растућа комерцијализација и конкуренција у овој области удружена са политичким и економским притисцима приморава чак и озбиљне медије да суштину емитованог садржаја прилагоде сензационализму и површном третирању озбиљних тема.

---

* sanja.prlja@gmail.com

Због тога, чини се да је изузетно важно поставити питање где су границе између слободе изражавања са једне и права личности са друге стране и где се налази та танка линија чијим прелажењем се са терена слободе медија прелази на терен повреде права личности ?

Слобода медија

Слобода изражавања обухвата слободу прикупљања, објављивања и примања информација, слободу формирања и изражавања идеја и мишљења, слободу штампања и дистрибуције новина и слободу производње, пружања и објављивања аудио и аудио-визуелних медијских услуга, слободу ширења информација и идеја преко интернета и других платформи, као и слободу издавања медија и обављања делатности јавног информисања.¹

Неки аутори² сматрају да слобода јавног информисања обухвата три целине: правнофилозофске принципе, садржину правног појма, и основна правила правног режима слободе јавног информисања. Правнофилозофски принципи, односно начела обухватају: принцип истине, политичке истине, демократије, тржишта, својине, јавног добра, личне аутономије и јавног интереса. Садржина правног појма слободе информисања обухвата: слободу изражавања мисли, слободу прикупљања, истраживања, објављивања и ширења информација, слободу штампања и растурања штампе и других јавних гласила, производњу и емитовање медијског и телевизијског програма, слободу примања идеја и информација, и слободу оснивања правних лица која обављају делатности јавног информисања. Основна правила правног режима слободе јавног информисања обухватају „заштиту посебних права и слобода јавног информисања од аката повреде и угрожавања извршених од стране државе или трећих лица” (Гајин, 1998: 31). али ова правила треба и да формулишу „правна правила за решавање унутрашњег сукоба између ових посебних права и слобода” (Гајин, 1998: 31).

Треба направити јасну разлику између слободе мишљења која је апсолутно заштићена и слободе изражавања која је вишеструко ограничена.

Члан 10 Европске конвенције о људским правима (у даљем тексту ЕКЉП) дефинише слободу изражавања и каже да свако има право на слободу изражавања и то слободу поседовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти и без обзира на границе, што не спречава државе да захтевају дозволе за рад телевизијских, радио и биоскопских предузећа. Коришћење ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности. Слобода изражавања се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбедности, територијалног

---

¹ Предраг Димитријевић, Јелена Вучковић, *Медијско право*, Свен, Ниш 2015, 10.

² Саша Гајин, "Начела и основне одредбе медијског права", *Право медија с Моделом закона о јавном информисању* (ур. В. Водинелић, В. Ђерић, С. Гајин, Д Стојковић, М. Живковић), Београдски центар за људска права, Београд 1998, 17-37.

интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.³

Контрола садржаја програма у великом делу заснива се на чл. 10 ЕКЉП. Супротстављани циљеви јавног интереса за квалитетним програмом и економске добити правних лица која се баве производњом и емитовањем тог програма захтевају контролу квалитета. Неки аутори сматрају да када се спроводи контрола квалитета програма она не сме угрожавати слободу изражавања, коју виде као добро приоритетно заштићено и у формалном и у садржинском смислу. Они наводе да на први поглед лако можемо доћи до закључка да Француска има довољне гаранције за заштиту слободе изражавања, али да темељнијим изучавањем правне науке и судске праксе све више долазимо до закључка да је и у демократским друштвима неопходна наднационална контрола какву пружа Европски суд за људска права.⁴

Слобода изражавања ограничена је данас све више и једним новим стандардом - обавезом поступања у складу с правилима новинарске струке.⁵ Да би нека информација могла бити објављена, односно да то објављивање буде допуштено, потребно је да је она пре објављивања проверена са дужном пажњом. Та тзв. новинарска пажња варира од случаја до случаја, а мера дужне пажње зависи од околности, од прилика које постоје у вези са конкретном информацијом.⁶

Ограничења слободе изражавања међународним и националним прописима установљена су, између осталог, како би се заштитили право на част и углед, приватност и идентитет.

Право на част и углед

Решење питања шта је то право на част и углед *de facto* се налази у закону, али сами термини част и углед другачије се доживљавају у различитим друштвима, јер су субјективна категорија која у многоме зависи од различитих пре свега обичаја, али и од традиције, културе и религије. Иако су част и углед нешто што се штити Уставом, субјективни елемент, односно лични доживљај шта је то углед, а нарочито част, зависи пре свега од конкретног места и конкретних обичаја. Док у једној цивилизацији за жене није прихватљиво да јавно покажу било који део тела осим очију, ми на срећу живимо у заједници која чак не сматра за потребно да коментарише или не дај боже правом регулише нудистичке плаже Београда.

³ Конвенција о људским правима са изменама предвиђеним протоколима 11. и 14., http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/3099_convention_2014_1_srp.pdf, 27. јануар 2016.

⁴ La convention europeenne des droits de l'homme et le controle du contenu des programmes, <http://junon.u-3mrs.fr/u3ired01/Main%20docu/tv/rapport-cedhprogrammes.pdf>, 27. јануар 2016.

⁵ Алдо Радоловић, "Однос права особености и медијског права", *Зборник Правног факултета свеучилишта у Ријеци* 1/2007, 17.

⁶ Владимир Водинелић, *Право масмедија*, Факултет за пословно право у Београду, Београд 2003, 89

Устав РС у чл. 23 гарантује сваком грађанину право на част и углед односно тим чланом се утврђује да је *људско достојанство неприкосновено* и да су сви дужни да га поштују и штите.⁷

Част и углед заштићени су и кривичним законодавством, па је тако Кривичним закоником РС (у даљем тексту КЗ РС) у глави Кривична дела против части и угледа чл. 170 предвиђено кривично дело увреде, а квалификовани облик овог кривичног дела предвиђен је у случају да је дело учињено путем штампе, радија, телевизије или сличних средстава или на јавном скупу.⁸ Нема одговорности за увреду ако се из начина изражавања или из других околности види да нема *намере омаловажавања*. Приликом утврђивања намере омаловажавања суд ће се упустити у оцену да ли се с обзиром на начин изражавања и друге конкретне околности ради о њеном изостанку или постојању. Треба имати у виду да се увреда и наноси - врши скоро увек са намером омаловажавања, ниподаштавања, оспоравања итд. Ова природа намере није услов - елемент бића кривичног дела увреде, него њено одсуство указује да је учинилац свеобухватним понашањем у конкретном случају то учинио из других разлога, а не да би понизио или омаловажио увређеног...⁹ Ниподаштавање, омаловажавање, односно nanoшење увреде постоји када се у масмедијима неко означи као *ђубре, свиња, хијена, олош, нечовек, монструм, лопов и сл.*" (Водинелић, 2003: 81).

Кривичним закоником није одређен појам увреде већ се само у првом ставу чл. 170 каже „ко увреди другога”.¹⁰ Може се сматрати да је учињено ово дело ако је извршен напад на било коју вредност која спада у категорију вредности које чине част и углед појединца. Право на част и углед повређује се тако што „неистинита информација неосновано нарушава углед лица (нпр. неистинитом тврдњом да је осуђен због кривичног дела)”.¹¹ Гоњење за ово кривично дело врши се по приватној тужби, а предвиђена санкција је новчана казна, чију висину одређује суд оцењујући чињенице конкретног случаја. Кривичним закоником такође се предвиђају посебне одредбе о кривичним делима учињеним путем штампе или других средстава јавног информисања у члановима 38., 39., 40. и 41. која се односе на питања одговорности новинара, уредника, издавача, штампара и произвођача.

Закон о јавном информисању и медијима¹² у глави под називом Информације о личности садржи чл. 79. који има назив: *Достојанство личности и право на аутентичност*. *Достојанство личности (част, углед, односно пијетет) лица на које се односи информација је заштићено*. *Објављивање информације*

⁷ Устав Републике Србије, *Сл. Гласник РС*, бр. 98/06.

⁸ Кривични законик - КЗ, *Сл. Гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, и 108/14.

⁹ Данило Николић, *Медијско право*, Службени гласник, Београд 2010, 269-270.

¹⁰ КЗ, *Сл. Гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, и 108/14.

¹¹ В. Водинелић, "Права и обавезе новинара", *Право медија с Моделом закона о јавном информисању* (ур. В. Водинелић, В. Ђерић, С. Гајин, Д Стојковић, М. Живковић), Београдски центар за људска права, Београд 1998, 139.

¹² Закон о јавном информисању и медијима - ЗЛИМ, *Сл. Гласник РС*, бр. 83/14 и 58/15.

којом се врши повреда части, угледа или пијетета, односно лица *показује у лажном светлу приписивањем особина или својстава која оно нема, односно одрицање особина или својстава које има*, није допуштено ако интерес за објављивање информације не претеже над интересом заштите достојанства и права на аутентичност, а нарочито ако се тиме не доприноси јавној расправи о појави, догађају или личности на коју се информација односи. Трећим ставом овог члана забрањује се повреда достојанства жртве насиља приказом или описом сцена насиља у медију или медијском садржају, а затим се напомиње да се не сматра повредом достојанства, односно права на аутентичност карикатурално, сатирично, колажно и друго слично приказивање лица.¹³

Право на приватност

Нико не може бити изложен произвољном или незаконитом мешању у приватни живот, породицу, стан или преписку нити противзаконитим напади-ма на част и углед и свако има право на законску заштиту од таквог напада или мешања.¹⁴ Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке. Јавне власти неће се мешати у вршење овог права, сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите права и слобода других.¹⁵ Ови међународноправни акти су, по чл. 16. ст. 2. Устава Србије,¹⁶ саставни део нашег унутрашњег правног поретка. Устав Србије у чл. 40-42 такође гарантује неповредивост стана, тајност писама и других средстава општења, и заштиту података о личности.

Закон о јавном информисању и медијима у глави под називом Информације о личности садржи чл. 80. који има назив: Приватан живот и лични запис.¹⁷ Не може се објавити информација из приватног живота, односно лични запис (писмо, дневник, забелешка, дигитални запис и сл.), запис лика (фотографски, цртани, филмски, видео, дигитални и сл.) и запис гласа (магнетофонски, грамафонски, дигитални и сл.) без пристанка лица чијег се приватног живота информација тиче, односно лица чије речи, лик односно глас садржи, ако се при објављивању може закључити које је то лице. Законодавац посебно штити нарочито осетљиву категорију малолетнка и каже да се он не сме учинити препознатљивим у информацији која може да повреди његово право или интерес. Пристанак је неопходан и за непосредно преношење лика или

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, усвојен и отворен за потписивање и ратификовање резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 2200А (XXI) од 16. децембра 1966., ступио на снагу 23. марта 1976. у складу са чл. 49., *Сл. Лист СФРЈ* (Међународни уговори) бр. 7/1971., чл. 17

¹⁵ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим 4. новембар 1950., "Сл. Лист СЦГ" међународни уговори, бр. 9/2003, чл. 8

¹⁶ Устав РС, *Сл. Гласник РС*, бр. 98/06.

¹⁷ ЗИМ, *Сл. Гласник РС*, бр. 83/14 и 58/15.

гласа путем телевизије, радија и слично, а информације и записи не могу се објавити без пристанка онога на кога се односе, ако би објављивањем било повређено његово право на приватност или које друго право. Пристанак дат за једно објављивање, за одређени начин, односно у одређеном циљу не сматра се пристанком за поновно објављивање, за објављивање на други начин, односно за друге циљеве.¹⁸ Пристанак других лица за објављивање информација из приватног живота и личних записа регулисан је наредним чланом, а случајеви у којима није потребан пристанак за објављивање набројани су у члану 82. истог закона.

Неки наши аутори сматрају да нема теоријске, законодавне или судске праксе са заузетим ставовима на националном плану шта се сматра, улази у садржину или чини појам права на приватност. Појам права на приватност код нас није одређен ни у Уставу ни у Закону о јавном информисању. (Николић, 2010: 199).

Чл. 9 Француског грађанског законика предвиђа да „свако има право на поштовање свог приватног живота”, такође без дефинисања права на приватност. Судска пракса не даје прецизну дефиницију, али се може закључити да ово право укључује „заштиту од било каквог кршења права на лик, слику, глас, приватност, част и углед, биографију.”¹⁹

Правом на приватност у ужем смислу према другим ауторима може се одредити као „апсолутно субјективно право физичког лица да може самостално да одлучи о упознавању трећих лица са било којом манифестацијом своје егзистенције. Правом на приватност штити се приватност тоталитета човекове егзистенције, односно приватност свих манифестација егзистенције једног лица, нпр. лика, гласа, регистрованих мисли, активности и стања у којима се налази итд. Тако се показује да посебна лична права помоћу којих се штити приватност одређених манифестација човекове егзистенције, а наиме, право на приватан живот, право на лик, право на глас, право на списе личног карактера, извиру из права на приватност, али и остају делови овог општег права.”²⁰

Пошто ни у теорији ни у међународним ни у националним прописима немамо набројане случајеве повреде приватности можемо закључити да „Свака тврдња да су медији неовлашћено изнели одређене информације и да то представља повреду права на приватност мора бити предмет оцене у конкретном случају.” (Николић, 2010: 204).

Право на лични живот са минимумом ометања посебно је интересантно када су у питању јавне личности, јер појединости из њиховог приватног живота продају новине и повећавају гледаност и слушаност електронских медија. Ипак јавне личности морају имати свест о томе да посебан положај који зау-

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ La protection de la vie privée face aux médias, <http://www.senat.fr/lc/lc33/lc333.html#toc16>, 17. јануар 2016.

²⁰ Саша Гајин, "Права лица на које се односе информације", *Право медија с Моделом закона о јавном информисању* (ур. В. Водинелић, В. Ђерић, С. Гајин, Д Стојковић, М. Живковић), Београдски центар за људска права, Београд 1998, 169.

зимају у јавном животу, у највећем броју случајева по сопственом избору, неизбежно подразумева и већи притисак на њихов приватни живот. Када су политичари у питању, извесне чињенице из њиховог приватног живота заиста јесу од интереса за грађане и може се сматрати легитимним правом гласача да буду информисани о одређеним појединостима из живота својих представника.

Положај носилаца јавних и политичких функција ограничава њихово право на заштиту приватности. Изабран, постављен, односно именован носилац јавне и политичке функције дужан је да трпи изношење критичких мишљења, која се односе на резултате његовог рада, односно политику коју спроводи у вези је са обављањем његове функције без обзира на то да ли се осећа лично повређеним изношењем тих мишљења.²¹

У КЗ РС дефинисан је низ кривичних дела која штите право на приватност.²² Кривично дело изношење личних и породичних прилика предвиђено је чл. 172. Санкција је новчана казна или казна затвора до шест месеци за лице које износи или преноси штогод из личног или породичног живота неког лица што може шкодити његовој части или угледу. Квалификовани облик овог кривичног дела, за који је запређена новчана казна или казна затвора до једне године, јесте ако је дело учињено путем штампе, радија, телевизије или сличних средстава или на јавном скупу. Још тежи облик овог кривичног дела за који је запређено казном до три године затвора јесте ако је оно што се износи или преноси довело или могло довести до тешких последица за оштећеног. Законодавац је оставио могућност да не буде кажњен учинилац уколико је дело учинио у вршењу службене дужности, новинарског позива, одбрани неког права или при заштити оправданих интереса ако докаже истинитост свог тврђења или ако докаже да је имао основаног разлога да поверује у истинитост оног што је износио или преносио. Ставом пет истог члана утврђена је истинитост или неистинитост онога што се износи или преноси из личног или породичног живота неког лица.²³

Неки аутори сматрају да је тешко одредити шта спада у категорију личног и породичног живота, али да откривање чињеница из личног и породичног живота и упознавање других са тим чињеницама „може бити оправдано само ако за то постоји неки друштвени интерес.”²⁴ што утврђује суд у сваком конкретном случају.

Оштећени поред могућности подношења кривичне тужбе на располагању има и могућност подношења тужбе грађанском суду. (Николић, 2010: 207).

²¹ ЗИМ, *Сл. Гласник РС*, бр. 83/14 и 58/15, чл. 8.

²² То су: нарушавање неоповредивости стана (чл. 139.), повреда тајности писма и других пошиљки (чл. 142.), неовлашћено прислушкивање и снимање (чл. 143.), неовлашћено фотографисање (чл. 144.), неовлашћено објављивање и приказивање туђег списка портрета и снимка (чл. 145.), неовлашћено прикупљање личних података (чл. 146.), спречавање објављивања одговора и исправке (чл. 150.), и изношење личних и породичних прилика (чл. 172.).

²³ КЗ, *Сл. Гласник РС*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, и 108/14., чл. 172.

²⁴ Љубиша Лазаревић, *Коментар Кривичног законика: друго измењено и допуњено издање*, Правни факултет Универзитет Унион, Београд 2011, 606.

Без права на одговор (пре свега права оштећеног да својим речима сам себе заштити) и права на исправку сама чињеница да се оштећеном дугује накнада штете и да је он добија опет не решава проблем. Ова врста повреде захтева комплексну интервенцију од прости накнаде штете. Због тога национални закони, код нас то чини ЗЈИМ предвиђа право на одговор и право на исправку информације врло детаљно у члановима 83-100. Садржина тужбеног захтева и остала питања везана за подношење тужбе дефинисана су у члановима 101-106 истог закона.

Кривично законодавство и других европских земаља предвиђа кривична дела којима се забрањује угрожавање приватности путем медија. Француски кривични законик чланом 226-1 предвиђа повреду приватности услед објављивања без дозволе и одговорност директора, уредника медија и аутора информације.²⁵

Право на идентитет

Право на идентитет спада у групу права личности, али га често аутори издвајају као посебно право због његових специфичности и оно је заштићено самостално, *независно од части и угледа и приватности*. (Водинелић, 2003: 82).

Право на идентитет гарантовано је чл. 42 Устава РС. Зајемчена је заштита података о личности, а утврђено је и да је забрањена и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности РС, на начин предвиђен законом. Свакоме је гарантовано да има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о његовој личности, у складу са законом, и право на судску заштиту због њихове повреде.²⁶

Право на идентитет „повређује се тиме што неистинита информација неосновано приписује (импутира) или одриче (ампутира) лицу нешто што је његово својство, догађај, радња, постигнуће итд. (нпр. неистинитом тврдњом да је аутор неке петиције, да није добио награду коју је добио, објављивањем интервјуа никад датог новинару, без назнаке да је измишљен)”. (Водинелић, 1998: 139).

Док појединци приликом остваривања права на приватност имају право на необјављивање информације из њиховог приватног живота код остваривања права на идентитет појединац жели да се у медијима појаве информације које његову личност представљају онакву каква она заиста и јесте. Овде настаје проблем који се састоји у томе што се идентитет особа током живота мења, не само физички него и интелектуално. „Људи мењају (и могу мењати) уверења, чак и о темељним питањима живота и егзистенције. Нејасно је онда понекад који је њихов стварни идентитет.” (Радоловић: 2007: 20).

---

²⁵ La protection de la vie privée face aux medias, http://www.senat.fr/lc/lc33/lc33_mono.html#toc18, 17. јануар 2016.

²⁶ Устав РС, *Сл. Гласник РС*, бр. 98/06, чл. 42 ст. 1-4

Судски случајеви

Разрешење сукоба слободе медија и права личности често добија свој епилог пред судом у Србији, судским органима европских земаља, као и пред Европским судом за људска права (у даљем тексту ЕСЉП).

Правна средства која стоје на располагању појединцима да би заштитили своја права која су угрожена од стране медија могу бити кривичноправна и грађанскоправна.

Кривичноправна заштита појединаца обезбеђена је тиме што су предвиђена поједина кривична дела чија је сврха заштита права личности. Иако постоји велики број ових кривичних дела у теорији се сматра да је кривичноправна заштита превазиђена, односно да ће у будућности бити превазиђена, пре свега зато што постоје земље у којима она није предвиђена, а иако јесте, постоји јасна тенденција смањења броја кривичних дела и ублажавања санкција.²⁷ Пример за то у нашој земљи је укидање кривичног дела клевете.²⁸

Код грађанскоправне заштите ситуација је другачија. Према неким ауторима та заштита се састоји: са једне стране у омогућавању појединцу да упозна јавност са другачијом информацијом од оне објављене или да спречи даље објављивање информације (право на одговор, исправку, на опозив, објављивање информације о исходу кривичног поступка и право на пропуштање објављивања информације), а са друге стране се састоји у поправљању последица које су наступиле због објављивања информације (право на накнаду штете, учешће у добити оствареној неовлашћеним објављивањем информације). (Водинелић, 2003: 95).

Одлуке ЕСЉП у случајевима угрожавања права личности од стране медија, као и у другим случајевима, представљају обавезна општеприхваћена правила међународног права на основу одредаба чл. 16. и чл. 167. Устава РС.²⁹

Када ЕСЉП у неком случају утврди да је постојало кршење права заштићених Конвенцијом одговорна држава мора да плати износ новца који је одређен на име правичног задовољења, али мора, ако је ЕСЉП тако одлучио, да изабере опште и / или појединачне мере за отклањање последица повреде и да их примени у домаћем правном поретку „јер је ЕСЉП овлашћен да тумачи Конвенцију, али и да препоручи меру за отклањање последице повреде, као и, најзад, да је пропише.“³⁰

²⁷ *Ibid.*, 28.

²⁸ Крајем 2012. год. у РС изменама и допунама кривичног законика извршена је декриминализација кривичног дела клевете, што је стручна јавност подржала као изузетно значајно за јачање слободе новинарства, медијског извештавања и права на слободно изражавање, а онима који се сматрају оклеветаним у средствима јавног информисања остала је могућност да у парничном поступку туже за накнаду штете.

²⁹ Маријана Пајванчић, *Коментар Устава Републике Србије*, Konrad Adenauer Stiftung, Београд 2009, 25.

³⁰ Драгољуб Поповић, *Постанак европског права људских права*: Есеј о судској креативности, Службени гласник, Београд 2013., 199.

Професор Саша Бован наводи случај Шијаца против Италије и Фон Хановер против Немачке. „Изразито широка заштита неких аспеката приватне сфере дошла је до изражаја у одлукама да постоји повреда индивидуалних права увек када се путем медија објаве фотографије или лични подаци особа које нису јавне личности (*случај Шијаца против Италије* - предмет бр. 50774/99, пресуђено 11.01.2005. године). Чак и када се ради о јавним личностима, постоји начелан став суда који је заузет у случају *Фон Хановер против Немачке* (предмет бр. 593200/00, пресуђено 24.06.2004. године) да иако је заштита приватности јавних личности слабија у односу на „обичне“ грађане, постоји повреда приватне сфере по чл. 8. Конвенције ако нема друштвеног интереса који би оправдао објављивање фотографија или других личних података”.³¹

Други аутори као репрезентативан пример пред ЕСЉП у коме је суд стао на страну новинара, односно на страну слободе информисања, износе случај *Обершлик против Аустрије*³² (предмет бр. 28962/92, пресуђено 10.01.2000. године). У овом случају суд је закључио „да израз *кретен* којим је новинар назвао једног политичара у чланку поводом говора тог политичара, представља сразмерну индигнацију коју је свесно изазвао политичарев говор.” (Николић: 2010: 52).

И у нашој земљи бројни су случајеви који се односе на угрожавање права личности објављивањем путем штампе, радија, телевизије и других средстава јавног информисања. Судску заштиту пружају судови опште надлежности (основни, виши, апелациони и Врховни касациони суд Србије) као и судови посебне надлежности (привредни, апелациони привредни, управни, прекршајни и виши прекршајни судови) (Николић, 2010: 527). Поред наведених судских органа и Уставни суд РС пружа заштиту појединцима којима су угрожена права личности.

У пракси судова опште надлежности најзанимљивији су случајеви у којима се захтева накнаде неимовинске штете. Одличан пример представља пресуда Врховног суда Србије из 2007. год. који је испитујући утврђивање постојања односно непостојања новинарске пажње у једном случају између осталог закључио: „слобода информисања не може се остваривати супротно стандарду новинарске пажње и етике на штету приватности других лица, без легитимног циља, пропорционалности и пристанка субјекта информације”. Овај став заузет је поводом случаја где су новинар, одговорни уредник и оснивач јавног гласила обавезани на накнаду нематеријалне штете. Наиме, магазин за мушкарце имао је серију чланака о убицама деце, наводно истражујући криминогене факторе, одакле исти потичу. Објављено је 16 фотографија серијских убица, правоснажно осуђених, на којима су сви носили наочаре са двоструким мостом изнад носа. Фотографије су биле пропраћене текстом како оквир

---

³¹ Саша Б. Бован, "Аутономија личности као еталон правичности европског права људских права", *Правни живот*, 12/2015, 282.

³² La liberté d'expression en Europe Jurisprudence relative à l'article 10 de la Convention européenne des Droits de l'Homme, http://www.2idhp.eu/images/jurisprudence-article-10-cedh_150612.pdf, 1. фебруар 2016.

наочара може да утиче на профил убице. Испод последње фотографије тужиоца писало је: „Иако овај популарни водитељ дечијих ТВ квизова упорно тврди да још није никог убио, имамо разлога да верујемо да ситуација неће дуго остати таква. Комбинација наочара са двоструким мостом и близина великог броја незаштићене деце могу довести до страшног резултата.” Тужилац као ожењен човек, отац пунолетног детета, уметник, јавна личност са супругом која је била главни и одговорни уредник једног штампаног гласила, био је запрепашћен. Због овакве садржине текста и објављене фотографије заједно са осуђеним серијским убицама оштећени као и чланови његове породице претрпели су душевни бол и патњу. Испитујући одговорност за штету проузроковану примаоцу, ВСС каже: „Стандард новинарске пажње исказан кроз одредбу чл. 3. ЗЈИМ према којој одредби су новинар и одговорни уредник јавног гласила дужни да пре објављивања информације која садржи податке о одређеном догађају, појави или личности, са пажњом примереном околностима, провере њено порекло, истинитост и потпуност. У конкретном случају прекршен је стандард обавезе новинарске пажње, јер је објављен новинарски чланак непознатог аутора са непровереним и непримереним информацијама и фотографијама тужиоца. Тиме су тужиоцу повређени част, углед, људско достојанство и грубо повређена његова приватност. У конкретном случају не ради се о вредносним судовима који су слободни, већ о чињеницама. Објављени текст не садржи оцену да ли су тужиочеве наочаре прикладне послу којим се бави, већ тврдњу да тужилац као популарни водитељ ТВ квизова тврди да још увек никог није убио, због чега тужени имају разлога да верују да ситуација неће дуго остати таква. Слобода јавног информисања се не може остваривати супротно стандарду новинарске пажње и етике на штету приватности других лица, без легитимног циља, одсуства пропорционалности и пристанка субјекта информације. У конкретном случају слобода јавног информисања уз изостанак обавезе новинарске пажње остварена је на начин противан одредбама ЗЈИМ, јер су на правно недопуштен начин објављени текст и фотографија тужиоца (Николић, 2010: 543).

Закључак

Настајање сукоба у остваривању два основна права, сваког појединца да се његов приватан живот поштује и слободе изражавања у медијима, сасвим је логичан. Ефикасан и доступан механизам судске заштите (на националном и наднационалном нивоу) за појединце, али и тумачења која у образложењу својих одлука дају судови, за правну науку, од изузетног су значаја. Ништа мање важно није ни подстицање новинарских удружења да усвоје критеријуме и стандарде за интерне медијске прописе и кодексе понашања, али и шире медијско образовање новинара (пре свега са правилом *ignoratio iuris nocet*) које би за крајњи циљ имало да се у јавности развије свест о томе шта права личности заиста представљају.

Једни аутори заступају став да у разрешењу сукоба између слободе медија и права приватности треба дати примат остваривању права приватности. Слобода изражавања „може бити у колизији са неким такође битним и врло важним слободама и правима, који такође уживају уставну и друге врсте заштите, као што су на пример: право на приватност, право на правично суђење, право на слободу савести и вероисповести, и заштиту вредности које ова права штите, као на пример: част, углед, достојанство, морал, државна безбедност итд. Цивилизацијски задатак је да се овакви конфликти решавају утврђивањем пропорционалности и одређивањем примата интереса појединаца или групе у односу на важност слободе изражавања” (Николић, 2010: 31). Други аутори, пак сматрају да примат има право на слободу изражавања када се у медијима износе чињенице (факти), а да право личности има примат над слободом изражавања када се у медијима износе мишљења (Радоловић, 2007: 21).

Трећи чак дају посебну формулу за решавање овог сукоба. Решење виде у ограничењу слободе медија уз предходно утврђивање испуњености четири услова: „1.) када се одреди на које лице се лично односи лезиона способност информација, 2) а то лице, или друго овлашћено лице није дало важећи пристанак за њено објављивање, или је пристанак опозвало, 3) нити објављивање служи остваривању неког легитимног, тим правима бар једнако вредног или у односу на њих претежнијег интереса, 4) а ако служи остваривању таквог интереса, онда када би се тај интерес ионако могао остварити и другачијим објављивањем, без повреде части, угледа, приватности или идентитета, или уз мању повреду” (Водинелић, 2003: 92).

Већина аутора дели мишљење да приликом разрешења сукоба слободе медија и права личности „мора постојати циљ да се оба права остваре” (Радоловић, 2007: 18). У том случају оба права се смањују по обиму у одређеној сразмери, али се не може искључити и то да се понекад једном од ових права да приоритет у односу на оно друго, а тај избор мора бити пажљиво спроведен и у темељен на јасним критеријумима.

Ипак можда би најприхватљивије било приклонити се мишљењу да је задатак судских органа „успостављање једног финог баланса, једне динамичке равнотеже између појединаца и друштва, тј. између приватног и јавног интереса” (Бован, 2015: 281). Суштина разрешења сукоба у остваривању различитих права налази се „у давању одговора на питање да ли је неко ограничење права неопходно у демократском друштву” (Бован, 2015: 281).

Можемо закључити да је кључни фактор за решење сукоба слободе изражавања и права личности судска контрола у остваривању ових права. Важно је да буде ефикасна и квалитетна како би у сваком конкретном случају могла да пронађе равнотежу и омогући максимум остваривања права истоветних вредности.

Литература:

1. Bovan, Saša (2015): "Autonomija ličnosti kao etalon pravičnosti evropskog prava ljudskih prava", *Pravni život*, 12/2015.
2. Gajin, Saša (1998): "Načela i osnovne odredbe medijskog prava", *Pravo medija s Modelom zakona o javnom informisanju* (ur. V. Vodinelić, V. Đerić, S. Gajin, D. Stojković, M. Živković), Beogradski centar za ljudska prava, Beograd.
3. Dimitrijević, Predrag, Vučković, Jelena (2015): *Medijsko pravo*, Sven, Niš.
4. Nikolić, Danilo (2010): *Medijsko pravo*, Službeni glasnik, Beograd.
5. Popović, Dragoljub (2013): *Postanak evropskog prava ljudskih prava: Esej o sudskoj kreativnosti*, Službeni glasnik, Beograd.
6. Pajvančić, Marijana (2009): *Komentar Ustava Republike Srbije*, Konrad Adenauer Stiftung, Beograd.
7. Radolović, Aldo (2007): "Odnos prava osobenosti i medijskog prava", *Zbornik Pravne fakulteta sveučilišta u Rijeci* 1/2007.
8. Vodinelić, V. (1998): "Prava i obaveze novinara", *Pravo medija s Modelom zakona o javnom informisanju* (ur. V. Vodinelić, V. Đerić, S. Gajin, D. Stojković, M. Živković), Beogradski centar za ljudska prava, Beograd.
9. Vodinelić, Vladimir (2003): *Pravo masmedija*, Fakultet za poslovno pravo u Beogradu, Beograd.

THE CLASH BETWEEN THE FREEDOM OF THE MEDIA AND PERSONAL RIGHTS

the right to honor and reputation, privacy and identity

Summary: The author analyzes the conflict between the rights of the media to freedom of information and the right of individuals to honor and reputation, privacy and identity. Numerous international law and national legislation guaranteed the rights of media freedom and personal rights. In the exercise of these rights may come to their degradation and conflict. It is very important to establish a way of solving these types of conflicts of law. The article analyzes in detail the legal provisions governing the right to honor and reputation, privacy and identity. Some court cases have been analyzed to show how this clash of rights solved in the practice of domestic and foreign courts. In conclusion, the amounts are only theoretical standpoint of solving the conflict between the rights of media freedom and personal rights.

Key words: Media law. - Freedom of expression. - Personal Rights